

УДК 159.96

Ж. Дасюк, канд. психол. наук
Загальноосвітня санаторна I-III ступенів школа-інтернат №2, Хмельницький

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОБ'ЄКТІВ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В УМОВАХ РОЗВИТКУ НОВОЇ ШКОЛИ

Проаналізовано сучасний стан розробленості проблеми формування толерантності об'єктів навчання та виховання й особливості його психолого-педагогічного супроводу в сім'ях військовослужбовців в умовах розвитку Нової школи, сутність якої полягає у спеціально організованій взаємодії навчального закладу та сім'ї, яка спрямована на мобілізацію внутрішніх ресурсів членів сім'ї, корекцію толерантних стосунків у ній та актуалізацію толерантного виховання. Технологія педагогічного супроводу сімейного впливу на формування толерантності об'єктів навчання та виховання в умовах розвитку Нової школи складається з послідовних етапів: визначення основних проблем або конфліктів у взаємовідносинах між членами сім'ї, що заважають формуванню толерантності; подолання психологічних бар'єрів у членів сім'ї щодо взаємодії з викладачем або соціальним педагогом; прийняття і розуміння поставлених проблем усіма членами сім'ї й формування мотивації на їхнє розв'язання; відбір необхідних засобів, форм і методів для подолання інтолерантних ситуацій; спільна розробка дій, спрямованих на закріплення толерантних стосунків у сім'ї; аналіз результатів.

Ключові слова: толерантність, сім'я військовослужбовця, об'єкти навчання та виховання, психолого-педагогічний супровід, Нова школа.

Постановка проблеми. Сім'я є одним з головних соціальних інститутів, покликаних забезпечити виховання людини з високим рівнем толерантності. У будь-якій сім'ї людина проходить стихійну соціалізацію, спрямовану на формування навичок розв'язання різних проблем, що виникають в її життєдіяльності. Одна з проблем, з якою зустрічається багато сімей, зокрема військовослужбовців, – це проблема інтолерантних взаємовідносин між її членами. Це пояснюється багатьма причинами: службовою перевантаженістю членів сім'ї військовослужбовців і, як наслідок, усуненням їх від повноцінного виховання; труднощами з житлом, зменшенням ролі старшого брата або сестри у сім'ї, виникненням складних стосунків між батьком і матір'ю, наслідком чого стають емоційна напруженість, почуття приреченості, соціальна занедбаність.

У той самий час позитивне розв'язання проблем толерантного виховання в сім'ї зустрічається з певними труднощами, однією з яких є суперечності між потенційними можливостями сім'ї в толерантному вихованні й недостатньою науково-теоретичною та практичною розробленістю технологій діяльності щодо цього напрямку виховної роботи. У цій ситуації для ефективної допомоги сім'ї згідно з концепцією Нової школи на правах партнерства долучаються психологи і педагоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Толерантні взаємовідносини між членами сім'ї – це "...певна настанова кожного з них на сприйняття, розуміння, осмислення позицій, поглядів, поведінки

інших членів сім'ї, в основі яких лежать взаємна повага інтересів, цінностей і потреб" [1, с. 176]. Обґрунтовують проблему підтримки й захисту особи в інтолерантних сім'ях О.В. Бондаревська, Б.З. Вульфів, В.М. Гуров, В.В. Макаєв, О.М. Мудрик, Г.Ф. Кумарина, М.І. Рожков, Л.Л. Супрунова та ін. Останніми роками з'явилися роботи з різних проблем сімейного виховання (О.Ю. Гранкін, О.О. Іванова, Т.В. Коренькова, К.Ю. Лавринцев, О.М. Пивненко, Г. Навайтис, К.Б. Семенов та ін.). Такий інтерес до проблеми не є випадковим. Для формування толерантності між батьками й дітьми дуже важливо організувати спільну діяльність батьків і дітей. "Доцільно, – указують М.І. Рожков і Л.В. Байбородова, – значну частину виховної роботи організовувати одночасно зі студентами і батьками, а проблеми, що виникають, і поставлені завдання розв'язувати спільно, щоб дійти згоди, не принижуючи інтересів одне одного, і об'єднати зусилля для досягнення вищих результатів" [2, с. 58].

Процес психолого-педагогічного супроводу сім'ї визначається по-різному. Наприклад, М.А. Галагузова вважає, що супровід є складовою соціально-педагогічної допомоги і спрямований на створення сприятливого, комфортного мікроклімату в сім'ї в період короткочасної кризи [3, с. 181]. Г.Ф. Кумарина виокремлює педагогічну підтримку як метод корекції поведінки дітей у сім'ї, вважаючи, що "...будь-яку спільну з дітьми і батьками справу викладач повинен використати для того, щоб формувати спілкування з дитиною, урахувую-

чи її індивідуальність, співвідносячи свої вимоги з її реальними можливостями" [4, с. 312]. Т.В. Коренькова вважає, що педагогічна підтримка батьків – "...це спеціально організована діяльність фахівців в умовах соціальної настанови з надання превентивної й оперативної допомоги батькам у розв'язанні їхніх соціально-педагогічних проблем" [5, с. 12].

Г.П. Чернова пов'язує процес педагогічної підтримки з педагогічним супроводом і визначає його як процес "...надання конкретної допомоги сім'ї у розв'язанні наявних проблем у її членів" [1, с. 176]. О.М. Рудякова під педагогічною підтримкою розуміє "певну систему доцільних способів і методів впливу, що сприяють самовизначенню особистості". Нею обґрунтовується положення про те, що педагогічна підтримка найбільш потрібна молодшим порівняно з іншими віковими групами [6, с. 17]. В. Никитина вважає, що педагогічну підтримку виховання толерантності в сім'ї потрібно розглядати як процес спеціально організованої взаємодії навчального закладу і сім'ї, спрямованої на мобілізацію внутрішніх ресурсів членів сім'ї й актуалізацію толерантного виховання, корекцію толерантних стосунків у цій сім'ї [7].

Постановка завдання. Аналіз наукового доробку вчених, зусилля яких спрямовані на вивчення різних аспектів психолого-педагогічного супроводу сімейного впливу на формування толерантності студентів, переконує, що залишається недостатньо вивченим питання формування партнерських взаємовідносин між педагогами, батьками та студентами, що особливо стає актуальним в умовах розвитку Нової школи.

Мета статті – проаналізувати особливості технології психолого-педагогічного супроводу формування толерантності в об'єктів навчання та виховання в умовах розвитку Нової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування толерантності між батьками й об'єктами навчання та виховання залежить передусім від того, як складається взаємодія дорослих у такому процесі. Для цього необхідні єдність прагнень, поглядів, розуміння виховного процесу, вироблені спільні цілі й виховні завдання, шляхи досягнення їх для формування толерантних стосунків у сім'ї. У той самий час значна частина батьків – не професійні вихователі, які не мають спеціальних знань у сфері виховання толерантності, зазнають труднощів у встановленні контактів і толерантних комунікацій у сім'ї. Тому в сучасній ситуації особливого значення набуває надання допомоги і підтримки суб'єктам взаємодії. Специфіка педагогічної підтримки розвитку толерантності особистості об'єктів навчання та виховання визначається особливостями індивідуальних і вікових характеристик, вимогами нової, після школи, ситуації розвитку. З 90-х років минулого століття почали діяти нові форми педагогічної підтримки сім'ї: соціальні притулки, соціально-реабілітаційні центри, педагогічні, психологічні консультації, сімейні дитячі будинки та ін. Однак, як і раніше, у центрі виховної роботи залишається навчальний заклад, функціонування якого тепер спирається на концепцію Нової школи, головними цінностями якої є врахування й повага до індивідуальності кожного студента та партнерські взаємовідносини між ними, батьками та викладачами.

Що стосується характеристики толерантних взаємовідносин у сім'ї військовослужбовця, то дослідники визначають їх як позитивні, амбівалентні й негативні [5]. Позитивний тип толерантних стосунків характеризується стійким емоційним контактом батьків і дітей, їх майже безконфліктними взаємовідносинами.

Амбівалентний тип взаємовідносин відрізняється суперечністю, непослідовністю, чередуванням близьких контактів з відчуженістю і конфліктами. Негативні, інтолерантні стосунки пов'язані з частими й гострими конфліктами, що призводять до повного порушення емоційного контакту між батьками та їхніми дітьми. Виокремлюють також конструктивний і деструктивний способи взаємодії батьків і дитини. Конструктивні толерантні взаємовідносини ґрунтуються на взаємній приязні, стабільності сердечних стосунків, наявності зміцнюючих її зв'язків, психолого-педагогічному комфорті її членів. У деструктивних сім'ях присутня постійна інтолерантна напруга. Постійно виникаючі конфлікти провокують неадекватні реакції, збільшують взаємне толерантне відчуження.

У процесі дослідницько-експериментальної роботи із сім'єю ми намагалися допомогти сім'ям виробити розуміння трьох фундаментальних ідей толерантності: різноманітність людей прикрашає і збагачує життя; конфлікт – це рядовий процес у сім'ї, але його потрібно розв'язувати тільки конструктивно; для демократії дуже важливо мати соціальну відповідальність і здатність кожної людини осмислено приймати норми толерантності під час ухвалення особистих і суспільних рішень. Головне завдання другого етапу експерименту полягало в розробці й упровадженні технології психолого-педагогічного супроводу сім'ї військовослужбовця, спрямованого на формування толерантності в об'єктів навчання та виховання. При цьому під технологією психолого-педагогічного супроводу ми розуміли спеціальну алгоритмізацію взаємодії викладачів і соціального педагога з членами тієї або іншої сім'ї військовослужбовця, що гарантує досягнення поставлених цілей.

У навчальному закладі № 2 м. Хмельницького, де проходив формувальний експеримент, процес взаємодії з батьками виявлявся складним і неоднозначним. Далеко не кожен з батьків виявлявся таким, що шукає допомоги. Водночас діти таких батьків зазвичай допомоги потребували. Особливе значення при цьому мали актуалізація внутрішнього потенціалу особистості об'єкта навчання та виховання, інтерпретація толерантних дій у взаємовідносинах із колегами, підтримка в розвитку толерантних аспектів його особистості.

Зазначена технологія, що була розроблена нами, мала цілком певні сутнісні ознаки, серед яких: цілепокладання (для чого застосовується технологія); діагностичні засоби; закономірності взаємодії фахівців і членів сім'ї; система засобів і прийомів допомоги сім'ї; умови досягнення мети; аналіз досягнутих результатів. Серед сутнісних ознак разом з іншими також зазначаються умови досягнення мети. Разом з пізнавальними й особистісними умовами в процесі експерименту нами було виявлено також умови комунікативні, які спеціально нами не проектувалися. Ураховуючи, що серед них такі, як емпатійний характер педагогічного процесу, зрушення мотиву на комунікативну мету, досвід теплих стосунків у сім'ї, урахування особливостей соціокультурних процесів у суспільстві, вважаємо, що найбільш ефективними з перерахованих умов є ті, що виявляються в процесі взаємодії навчального закладу і сім'ї.

Така умова як урахування соціокультурних процесів у суспільстві припускає формування готовності до толерантних стосунків об'єктів навчання та виховання на основі соціальних позицій, які повинні враховувати і батьки, і викладач, і заклад. Головна цінність сучасних суспільних відносин у країні – це демократія в усіх сферах життя. Тому в процесі толерантного виховання

в сім'ї потрібно ставити акценти на виховання культури демократичних стосунків. Її сутність – у здатності об'єкта навчання та виховання вступати в різноманітні зв'язки з людьми на основі тих толерантних норм, які відображають рівень розвитку суспільних відносин. Для сім'ї це має знаходити відображення у формуванні культури спілкування між її членами, формуванні толерантного світогляду, визначенні ставлення до релігії, пробі сил у толерантних вчинках, збагаченні емоційного світу моральними переживаннями і формуванні толерантних почуттів, розкритті сутності толерантності, формуванні дбайливого ставлення до членів своєї сім'ї. В екзистенційній сфері необхідно формувати свідоме відношення до толерантних дій, прагнення до толерантного вдосконалення, любов до себе і своєї сім'ї, уміння об'єкта навчання та виховання управляти своїми стосунками.

Серед цілей розвитку зазначеної сфери важливими є забезпечення сім'єю і закладом розвитку "Я-концепції" і самоповаги в об'єктів навчання та виховання, розвиток здатності чуйної поваги до людей, формування навичок соціальної взаємодії. Нам доводилося працювати з групою батьків, які зазвичай з різних причин майже не бачать своїх дітей, що негативно позначається на формуванні толерантних стосунків у сім'ї. Зважаючи на реалії, ми прагнули: сприяти визнанню переваг і відмінностей між дітьми колективу групи; дати студентам можливість розуміти самих себе, ділитися із сім'єю своїми стосунками в групі, освітньому середовищі, ідеями і почуттями; сприяти зміцненню дружніх стосунків до членів своєї сім'ї, розвитку емпатії, поваги до потреб і почуттів інших людей; формувати умови як у школі, так і в сім'ї, у яких діти могли б працювати, успішно взаємодіючи. За посередництва батьків і соціального педагога ми прагнули моделювати позитивну толерантну поведінку під час розв'язання конфліктів між членами сім'ї, надання взаємної допомоги одне одному. Як одну з умов ефективного формування толерантності в сім'ї експеримент дозволив виокремити емпатійний характер педагогічного процесу як у закладі, так і в сім'ї.

Тісно з ним пов'язана також інша умова – здатність створювати теплий мікроклімат, досвід теплих стосунків у дитини в сім'ї й у закладі.

У процесі дослідницько-експериментальної роботи нами враховувалося, що під час переходу від конфлікту до толерантності однією з початкових і важливих стадій є примирення. Викладач або соціальний педагог в індивідуальній бесіді з батьками, дізнавшись, що в сім'ї назрів конфлікт, наприклад, пов'язаний з неуспішністю учня в навчанні, повинен знати багато прийомів, щоб підказати батькам шляхи його розв'язання. Плануючи спільні дії, важливо обирати такі, які сприятимуть, з одного боку, примиренню, а з іншого, – виправленню та нейтралізації причини конфлікту.

Реалізуючи умову надання допомоги у створенні теплих стосунків у сім'ї, підтримку сім'ї в цьому напрямі, ми виокремили деякі операції в технологічному забезпеченні такого процесу:

визначення основних проблем або конфліктів у взаємовідносинах між членами сім'ї, що заважають формуванню толерантності;

подолання психологічних бар'єрів у членів сім'ї щодо взаємодії з викладачем або соціальним педагогом;

прийняття і розуміння поставлених проблем усіма членами сім'ї й формування мотивації на їх розв'язання;

відбір необхідних засобів, форм і методів для запобігання інтолерантним ситуаціям;

спільна розробка дій, спрямованих на закріплення толерантних стосунків у сім'ї; аналіз результатів.

У процесі реалізації технології психолого-педагогічного супроводу в сім'ях з'являлась упевненість, що людина повинна вміти вступати у ненасильницький конфлікт, конструктивно поводитися, завершити його справедливо й без насильства. Тим самим, з одного боку, ми мали можливість допомогти сім'ї, а з іншого боку, одночасно відбувалось навчання толерантним умінням об'єктів навчання та виховання справлятися з конфліктами з повагою до інших членів сім'ї.

У процесі експерименту моделювалася ще одна умова – зрушення мотиву в бік мети. Ця умова свого часу була обґрунтована в роботах С. Л. Рубінштейна, який висловлював погляд, що має пряме відношення до цілей виховного процесу: емоції й мотиви мають здатність "налаштовувати" індивіда на хвилю мети, на відповідну дію або протидію [8, с. 226]. Молодий вік завжди є емоційним. Об'єкти навчання та виховання не можуть керуватися тільки раціоналістичними ідеями. Часто все те, що залишилося за межами емотивної сфери, виявляється не лише нейтральним, але іноді навіть шкідливим. Тому необхідно, щоб індивідуальні мотиви й переживання учнів, завдяки змісту життєдіяльності сім'ї, у гармонії з діяльністю закладу допомогли б їм зорієнтуватися на толерантні цінності. Наше завдання в експерименті полягало в тому, щоб знайти способи і шляхи максимального зближення цілей толерантної діяльності з мотивами і потребами об'єктів навчання та виховання. Технологія зближення мотивів і цілей формування толерантності в сім'ї містила кілька кроків:

опора на емоційний відгук з боку самого учня – у такій ситуації він вважає, що сам хоче освоїти толерантні норми, тому що вони для нього важливі й цікаві; це створює ефект актуальності;

емоційний відгук забезпечує емоційний настрій усієї сім'ї, завдяки чому об'єднуються спільні колективні зусилля її членів;

педагог спільно з дорослими членами сім'ї допомагає створити атмосферу мотиваційної емоційної напруги, що веде до успіху;

педагог включає батьків до життя групи, наприклад, просить здійснити підтримку в проведенні якоїсь справи для учнів;

педагог і сім'я спільними зусиллями піклуються про створення атмосфери доброзичливого взаєморозуміння [9, с. 158].

Дослідники вказують, що психолого-педагогічні технології існують у двох основних формах: по-перше, у вигляді програм, що містять конкретні процедури й операції соціально-педагогічної діяльності; по-друге, у вигляді самої діяльності, побудованої відповідно до таких програм [11, с. 129]. Робота з батьками здійснювалася спільно із соціальним педагогом і викладачами, допомогу надавав психолог. Отже, до реалізації програм залучалися різні фахівці, що дозволяло виконувати кілька функцій: інтегруючи, регулюючи, розвивальну. Інтегруючи дозволяла звести в єдине ціле розрізнені педагогічні дії та взаємодії. Регулюючи була спрямована на управління виховними процесами та їх упорядкування. Розвивальна дозволяла звести зусилля із формування толерантності в єдине, постійно оновлюване русло. Разом з викладачем цю систему створюють учні, батьки, адміністрація, психологічні служби. Психологічний блок реалізується психологами, серед напрямів діяльності яких – комплексна діагностика,

моніторинг стану й розвитку сімей, психологічне консультування педагогів і батьків із проблем толерантності, навчально-виховна робота, психопрофілактика можливих емоційно-особистісних порушень.

Корекційно-педагогічний блок забезпечувався викладачами, соціальними педагогами. Напрями діяльності – діагностика труднощів адаптації, розробка індивідуальних програм, за необхідності – надання допомоги в їх реалізації, визначення оптимальних форм і методів навчання та виховання, організація системи додаткової освіти як важливої умови толерантного розвитку особистості, допомога в організації сімейного дозвілля, розвиток і розширення сфери взаємодії закладу і сім'ї.

У процесі дослідницько-експериментальної роботи велике значення мали "круглі столи", під час яких могли обговорюватися і підсумки проведених заходів, і плани на майбутнє, а головне, ті проблеми, які мали значення для теперішнього часу в життєдіяльності сім'ї. Нерідко батьківські збори також проводилися у формі "круглих столів". Серед тем, які реалізовалися, багато пов'язаних із питаннями толерантності, міжособистісними стосунками в сім'ї:

"Система взаємовідносин у сім'ї";

"Агресивні об'єкти навчання та виховання";

"Значення спілкування в розвитку особистих якостей об'єктів навчання та виховання";

"Сімейні проблеми толерантності. Як їх розв'язувати?".

Для того, щоб здолати психологічні бар'єри в батьків на взаємодію із соціальним педагогом або викладачем, використовуються попередні індивідуальні бесіди або поради-рекомендації: не бійтеся виражати свої позитивні емоції до об'єктів навчання та виховання, у спілкуванні з ними намагайтеся частіше використовувати заохочення і прохання, ніж вимоги й покарання, будьте справедливими, радійте разом з дітьми їхньому успіху тощо. Подібні підходи допомагають установленню емоційних контактів із сім'єю. Після цього ставляться завдання проведення "круглого столу": розширювати знання батьків про емоційне виховання дітей у сім'ї; визначити спільно з батьками причини негативних або позитивних емоцій у дітей; розвивати співпрацю батьків і педагогів з формування в дітей позитивних толерантних емоцій.

Наступний етап технології – відбір необхідних засобів, форм і методів для зняття інтолерантної ситуації. Тут можлива розмова про людські емоції. Серед них можуть бути названі: гнів, агресія, злість, страждання, біль, страх, образа. Батьки можуть спостерігати за дітьми й робити для себе висновки про емоції дітей. Під час "круглого столу" батьки констатували, що емоції страждання для дітей зустрічаються частіше, ніж емоції радості й добра, що утруднює формування толерантності.

Одним з етапів технології виявляється спільна розробка сім'єю дій, спрямованих на закріплення толерантності. Тут у межах теми про емоції можна

зробити дуже багато: обмін досвідом розв'язання тих або інших проблем між батьками, обговорення конструктивних рішень, схожих толерантних ситуацій.

Можна використовувати поради батькам: під час спілкування з дітьми бажано вживати такі вирази: "ти у мене найрозумніший", "я тебе дуже люблю", "як добре, що ти в мене є", "коли б не ти, я б ніколи з цим не впорався".

Підсумки можна також підбивати по-різному. Наприклад, пропонувалося батькам за 5-бальною шкалою визначити актуальність "круглого столу", його корисність, дати оцінку толерантності й атмосфері "круглого столу".

Висновки з цього дослідження. Аналіз та узагальнення літературних джерел, а також досвід практичної діяльності надав можливість сформулювати особливості технології ефективного психолого-педагогічного супроводу сімейного впливу на формування толерантності об'єктів навчання та виховання військовослужбовців в умовах розвитку Нової школи: психологічна компетентність і культура батьків, їхні особистісні якості, використання демократичного стилю, різноманітних форм суб'єкт-суб'єктного педагогічного спілкування, які сприяють розвитку інтересу до толерантності як цінності; поєднання різних стимулів, методів і прийомів, що спонукають до активної моральної поведінки учнів; розвиток позитивних мотивів безконфліктної колективної діяльності за допомогою створення сприятливої атмосфери в закладі й поза його межами.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальнішому дослідженні макро- та мікрофакторів, які можуть впливати на формування толерантності об'єктів навчання та виховання в різних вікових і гендерних групах, реалізації інноваційних прийомів і методів стимулювання батьків до формування толерантності як домінуючої якості їхньої особистості.

Список використаних джерел:

1. Чернова Г. П. Педагогическое сопровождение формирования толерантных отношений в семье / Г. П. Чернова // Гуманитарные и социально-экономические науки. – 2004. – № 2. – С. 176–178.
2. Рожков М. И. Организация воспитательного процесса в школе / М. И. Рожков, Л. В. Байбородова. – М., 2001. – 256 с.
3. Галагузова М. А. Социальная педагогика / М. А. Галагузова. – М., 2001. – 214 с.
4. Кумарина Г. Ф. Коррекционная педагогика и специальная педагогика: Концептуальные основания дескрипторов / И. В. Кумарина, Н. М. Назарова // Понятийный аппарат педагогики и образования. – Екатеринбург, 1998. – Вып. 3. – 212 с.
5. Коренькова Т. В. Формирование педагогической культуры родителей в неполной семье в условиях детских социальных учреждений : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. В. Коренькова. – Ставрополь, 2004. – 22 с.
6. Психологическая поддержка школьников: программы, конспекты занятий / сост. О. Н. Рудякова. – Волгоград : Учитель, 2008. – 89 с.
7. Никитина В. Технологии воспитания толерантности / В. Никитина // Директор школы. Украина, 2011. – № 4. – С. 44–49.
8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. В 2 т. Т. 1. – М., 1989. – 488 с.
9. Яновская М. Г. Эмоциональные аспекты нравственного воспитания / М. Г. Яновская. – М. : Просвещение, 1986. – 159 с.

Надійшла до редколегії 23.11.17

Ж. Дасюк, канд. психол. наук

Общеобразовательная санаторная I-III ступеней школа-интернат № 2, Хмельницький, Украина

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ ТОЛЕРАНТНОСТИ ОБЪЕКТОВ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ НОВОЙ ШКОЛЫ

Проанализировано современное состояние разработанности проблемы формирования толерантности объектов обучения и воспитания, особенности их психолого-педагогического сопровождения в семьях военнослужащих в условиях развития Новой школы, сущность которой состоит в специально организованном взаимодействии учебного заведения и семьи, направленных на мобилизацию внутренних ресурсов членов семьи, коррекцию толерантных отношений в ней и актуализацию толерантного воспитания. Технология педагогического сопровождения семейного влияния на формирование толерантности учеников в условиях развития Новой школы состоит из последовательных этапов: определение основных проблем или конфликтов во взаимоотношениях между членами семьи, которые препятствуют формированию толерантности; преодоление психологических барьеров у членов семьи во

взаимодействии с преподавателем или социальным педагогом; принятие и понимание поставленных проблем всеми членами семьи и формирование мотивации на их решение; отбор необходимых средств, форм и методов для преодоления интолерантных ситуаций; совместная разработка действий, направленных на закрепление толерантных отношений в семье; анализ результатов.

Ключевые слова: толерантность, семья военнослужащего, объекты обучения и воспитания, психолого-педагогическое сопровождение, Новая школа.

J. Dasiuk, PhD in Psychology

Comprehensive Sanatory I-III Degrees Boarding-School № 2, Khmelnytsky, Ukraine

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ACCOMPANIMENT OF TOLERANCE FORMING PROCESS OF SERVICEMEN'S CHILDREN IN THE CONDITIONS OF NEW SCHOOL DEVELOPMENT

In the article the modern state of worked out of problem of forming of tolerance of junior schoolchildren and feature of their psychological and pedagogical accompaniment has been analysed in families of servicemen in the conditions of development of new school, essence of that is in the specially organized cooperation of school and family, that is focused on mobilization of internal resources of family members, correction of tolerant relations in it and actualization of tolerant education. Technology of pedagogical accompaniment of domestic influence on forming of tolerance of junior schoolchildren in the conditions of development of new school consists of the successive stages: determination of basic problems or conflicts in mutual relations between members families that prevent forming of tolerance; overcoming of psychological barriers for family members in co-operation with a teacher or social teacher; acceptance and understanding of family problems and forming motivation members on their decision; selection of necessary facilities, forms and methods for overcoming of intolerant situations; joint development of the actions sent to fixing of tolerant relations in family; analysis of results.

Key words: tolerance, family of serviceman, midchildhood, psychological and pedagogical accompaniment, new school.